

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Історико-філософський факультет

Кафедра етики та естетики

ст. викладач Шульга Т. Ю.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У НАВЧАЛЬНІЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Інформаційно-технологічна епоха зумовила перехід до компетентісного навчання. Відкритий доступ до великих обсягів різноманітної інформації, в тому числі й наукових знань, спонукає переосмислити підходи до навчання. Формування аналітичного, критичного, креативного мислення у поєднанні з цінностями є основою компетентісного навчання. Вміння навчатися впродовж життя, поєднання освітньої, професійної та культуротворчої діяльності – це основні положення такого навчання. Для цього на пряму характерні новітні зміни та модернізація складових вищої освіти, що реалізується у компетентісному підході до освітнього процесу. Протягом понад двадцяти років українська освіта прямує європейським вектором розвитку.

У листопаді 2021 р. Міністерство освіти і науки України оприлюднено Звіт щодо відповідності Національної рамки кваліфікацій критеріям Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) (далі – Звіт) [2]. За даними з офіційного сайту Національного агентства кваліфікацій: “Національна рамка кваліфікацій – це системний і структурований за *компетентностями* (курсив тут і далі – авт.) опис кваліфікаційних рівнів. Національна рамка кваліфікацій призначена для використання органами державної влади та органами місцевого самоврядування, установами та організаціями, закладами освіти, роботодавцями, іншими юридичними та фізичними особами з метою розроблення, ідентифікації, співвіднесення, визнання, планування і розвитку кваліфікацій. Національна рамка кваліфікацій ґрунтується на європейських і національних стандартах та принципах забезпечення якості освіти, враховує вимоги ринку праці до компетентностей працівників та запроваджується з метою гармонізації норм законодавства у сферах освіти і соціально-трудова відносин, сприяння національному та міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні, налагодження ефективної взаємодії сфери освіти і ринку праці. З метою забезпечення зрозумілості, порівняння та взаємного узгодження між собою освітні та професійні кваліфікації описуються результатами навчання, сформульованими у відповідності до дескрипторів Національної рамки, якими є: знання, уміння/навички, комунікація, відповідальність і автономія” [6].

Тож компетентнісний підхід є важливим не тільки в межах самої освіти, а й при працевлаштуванні, в подальшій професійній діяльності випускника, підвищенні його кваліфікації в різних формах, і це все не обмежується кордонами країни, а сприяє освітній та професійній мобільності.

За роз'ясненнями, які знаходимо на тому ж сайті: “Кваліфікація – визнана уповноваженим суб’єктом та засвідчену відповідним документом стандартизовану сукупність здобутих особою *компетентностей* (*результатів навчання*). Кваліфікації за змістом класифікуються на освітні та професійні, а за обсягом – на повні та часткові. Професійна кваліфікація – це визнана кваліфікаційним центром, суб’єктом освітньої діяльності, іншим уповноваженим суб’єктом та засвідчена відповідним документом *стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей* (*результатів навчання*), що дозволяють виконувати певний вид роботи або здійснювати професійну діяльність. Професійні кваліфікації присвоюються, визнаються і підтверджуються кваліфікаційними центрами, закладами освіти та іншими суб’єктами, уповноваженими на це законодавством. Освітня кваліфікація – це визнана закладом освіти чи іншим уповноваженим суб’єктом освітньої діяльності та засвідчена відповідним документом про освіту сукупність встановлених *стандартом освіти* та здобутих особою *результатів навчання* (*компетентностей*). Освітні кваліфікації присуджуються, визнаються і підтверджуються закладами освіти чи іншими суб’єктами освітньої діяльності. Кваліфікація вважається повною в разі здобуття особою повного переліку компетентностей відповідного рівня Національної рамки кваліфікацій, що визначені відповідним стандартом. Кваліфікація вважається частковою в разі здобуття особою частини компетентностей відповідного рівня Національної рамки кваліфікацій, що визначені відповідним стандартом. Результати навчання та компетентності, необхідні для присудження освітніх та/або присвоєння професійних кваліфікацій, можуть досягатися та здобуватися у системі формальної, неформальної чи інформальної освіти”[6].

У Звіті наголошено, що серед найважливіших інновацій чинного Закону України “Про вищу освіту” є розробка нових стандартів вищої освіти на основі компетентнісного підходу: “*Стандарти вищої освіти усіх рівнів базуються на компетентнісному підході* за кожною спеціальністю розробляються відповідною підкомісією з урахуванням пропозицій галузевих державних органів, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти, і галузевих об’єднань організацій роботодавців та затверджує їх за погодженням із Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти” [2].

У додатках до Звіту маємо наступне визначення компетентності – це “динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, *поглядів,*

цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність” [5]. Тож, “результати навчання – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, що набуваються у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти; а уміння/навички - здатність застосовувати знання для виконання завдань та розв’язання проблем. Уміння/навички поділяються на когнітивні (що включають логічне, інтуїтивне та *творче мислення*) і практичні (що включають ручну вправність, застосування практичних способів (методів), матеріалів, знарядь та інструментів, *комунікацію*)” [2]. Компетентності поділяються на інтегральну, загальні та спеціальні (фахові, предметні компетентності). Якщо інтегральна та спеціальні компетентності визначаються професійною діяльністю, то загальні – “не залежать від предметної області, але важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача вищої освіти в різних галузях та для його особистісного розвитку” [3].

Аналізуючи детально вищевикладені ключові визначення понять (національна рамка кваліфікацій, кваліфікація, стандарти вищої освіти, компетентності, результати навчання, уміння/навички/навики), можна акцентувати увагу не тільки на смислоутворюючій, а й вихідній ролі компетентісного підходу у вищій освіті. Зазначимо, що у самому визначенні компетентності не останнє місце займають світоглядні складові освіти – погляди, цінності та міжособистісні якості (*soft skills*) для успішної соціалізації здобувачів вищої освіти. Ці ж складові, зустрічаємо й у визначенні самої вищої освіти. Такі завдання, що постають перед вищою школою, потребують розв’язання через модернізовані форми навчання, в процесі як теоретичної, так і практичної підготовки студентів. Так, вже понад 10 років студенти перших курсів бакалавріату усіх спеціальностей Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова успішно оволодівають рядом загальних компетентностей, які визначають неодмінну світоглядну складову вищої освіти, в процесі проходження навчальної культурологічної практики. Ця практика була введена Рішенням Вченої ради університету від 29.06.2011 р. для всіх спеціальностей бакалаврату “з метою модернізації практичної складової навчального процесу як невід’ємної ланки освітньо-професійної програми підготовки високоосвіченого фахівця” [4]. У низці наукових розвідок, присвячених вивченню питань навчальної культурологічної практики було розглянуто різні її аспекти: інтеграція професійного та особистісного становлення, нормативно-правове забезпечення, реалізація професійної складової, формування особистісної культури засобами культурологічної практики, можливості тестового оцінювання здобутих знань та вмінь студентами

в результаті проходження такої практики [7, 8, 9, 10, 11, 12, 13]. У них наголошується про важливість формування загальних (в т. ч. особистісних) компетентностей наряду з професійними.

Чинною Програмою навчальної культурологічної практики визначено низку компетентностей, які спрямовані на формування якостей, що забезпечують успішну соціалізацію студентів [1]:

Світоглядна компетентність. Здатність розуміти світоглядні, соціальні, культурно-історичні, мистецько-естетичні, духовно-моральні питання, які виходять поза межі фахової спеціальності, що є передумовою здатності відповідально й ефективно діяти в різних суспільних контекстах, позитивно розв'язувати навчальні, професійні та побутові завдання.

Естетична та креативна компетентність. Здатність до гармонійних відносин зі світом, естетичного ставлення до дійсності, мистецтва, культури; креативно вирішувати навчальні та професійні завдання; розвивати естетичну свідомість.

Соціокультурна компетентність. Здатність застосовувати знання, пов'язані із соціальною структурою та національною специфікою суспільства, з особливостями соціальних ролей; здатність до орієнтування у соціальних ситуаціях. Спроможність ідентифікувати себе з цінностями професійного середовища; наявність професійної позиції майбутнього фахівця. Здатність до цінування та поваги до різноманітності і мультикультурності.

Інформаційно-аналітична компетентність. Здатність до продуктивного (абстрактного, образного, дискурсивного, креативного) мислення, аналізу і синтезу, систематизації й узагальнення інформації, робити смислові узагальнення та висновки. Здатність самостійно і комплексно розв'язувати завдання на стику двох галузей: майбутньої професійної і культури.

Компетентність міжособистісної взаємодії. Здатність до ефективної міжособистісної взаємодії; зокрема, з колегами, керівником та методистом практик. Здатність працювати в команді.

Етична компетентність. Здатність діяти на основі принципів академічної доброчесності, дотримуватися правил культури поведінки та норм суспільної моралі.

Організаційна компетентність. Здатність до вільного користування засобами сучасних інформаційних і комунікаційних технологій. Здатність раціонально організувати власну діяльність та ефективно використовувати час. Здатність до проектної організації діяльності.

Громадянська компетентність. Здатність активно, відповідально та ефективно реалізовувати громадянські права й обов'язки з метою розвитку

демократичного суспільства. Здатність до активної, вільної та творчої самореалізації.

Інформаційно-цифрова компетентність. Здатність до пошуку й обробки інформації з різних джерел, критично оцінювати відомості, інформаційна і медіа-грамотність, вдосконалення здатності працювати з технічними засобами, програмним забезпеченням.

Тож компетентнісний підхід, реалізований засобами навчальної культурологічної практики, у практичній підготовці бакалаврів сприяє створенню нової моделі професійної підготовки студентів педагогічного університету в системі розвитку інноваційних технологій засобом застосування інтеграційних процесів навчальної діяльності; є наочно-практичною базою для вивчення дисциплін філософсько-культурологічного, етико-естетичного, психолого-педагогічного та професійного циклів; підсилює готовність студентів до професійної діяльності; розширює та поглиблює світогляд, розвиває їх творчі здібності; підвищує мотивацію майбутніх фахівців до саморозвитку і професійного самовдосконалення, що відповідає сучасній компетентнісній освіті.

Література:

1. Андрущенко Т. І., Шульга Т. Ю. Програма навчальної культурологічної практики освітнього ступеня бакалавра. Збірник наскрізних програм практик студентів за спеціальностями університету. – Ч.І / редкол.: В.П.Андрущенко, Р.М.Вернидуб, Г.М.Торбін [та ін.]; Нац.пед.ун-т імені М.П.Драгоманова. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2019. – С. 21-26

2. Звіт про самосертифікацію щодо відповідності Національної рамки кваліфікацій критеріям та процедурам Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти. Київ – 2021. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nrk/2021/11.10/Zvit.pro.samosertyfikatsiyu.NRK.10.11.pdf> (дата звернення: 26.12.2021)

3. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти (затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 01.06.2017 р. № 600 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 30.04.2020 р. № 584)). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0918729-20#Text>

4. Наказ ректора Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова від 30 червня 2011 р. № 391 “Про впровадження навчальної культурологічної практики студентів”.

5. Національна рамка кваліфікацій (Додаток 1. до Звіту про самосертифікацію щодо відповідності Національної рамки кваліфікацій критеріям та процедурам Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти. Київ – 2021.) URL :

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/nrk/2021/11.10/Zvit.pro.samosertyfikatsiyu.NRK-dodatok.1-10.11.pdf>

6. Національна рамка кваліфікацій. URL : <https://nqa.gov.ua/national-qualification-frame/> (дата звернення: 26.12.2021)

7. Савранська Н. О. Досвід культурологічної практики в національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова та сучасні освітні вимірювання у навчально-виховному процесі // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2011. - № 10. – С. 170-172.

8. Шульга Т. Ю. До питання особистісної культури студентів педагогічного вузу. *Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: збірник наукових праць звітно-наукової конференції викладачів університету за 2013 рік, 5-6 лютого 2014 р.* – К., 2014. – С. 156-157.

9. Шульга Т. Ю. Культурологічна практика в естетичній освіті майбутнього педагога. Естетична освіта педагога: колективна монографія / [Андрущенко Т.І., Грицаєнко П.М., Дорога А.Є., та ін.]; за ред. Андрущенко Т.І. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – С. 119-142.

10. Шульга Т. Ю. Культурологічна практика в контексті модернізації вищої педагогічної освіти. *Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: матеріали звітної науково-практичної конференції викладачів та аспірантів Інституту філософської освіти та науки 6-10 квітня 2015 року* / Ред. рада І.І.Дробот (голова) та ін. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – С. 86-88.

11. Шульга Т. Ю. Нормативно-правове забезпечення культурологічної практики студентів НПУ імені М. П. Драгоманова. *Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: збірник наукових праць звітно-наукової конференції викладачів університету за 2012 рік, 9-10 лютого 2013 року* / укл. Г.І.Волинка, О.В.Уваркіна, О.П.Ємельянова. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – С.359-361.

12. Шульга Т. Ю. Реалізація професійної складової навчальної культурологічної практики. *Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: матеріали звітної науково-практичної конференції викладачів, докторантів та аспірантів факультету філософської освіти і науки 14-18 березня 2016 року/ ред. рада І.І.Дробот (голова) та ін.* –К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2016 – С. 142-145.

13. Шульга Т. Ю. Роль навчальної культурологічної практики у формуванні цілісного світогляду студентів. Другі академічні читання пам'яті Г.І.Волинка: “Філософія, наука і освіта”. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 25-26 квітня 2017 року. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2017. – С. 27-30.